

24 „Solidarność”

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXXIX. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:

- 2) charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich
- 5) opisuje narodziny i działania opozycji politycznej w latach 1976–1980
- 6) przedstawia rolę Jana Pawła II i ocenia jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne
- 7) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r.
- 8) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność”

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1977, 1978, 1979, VIII 1980, 31 VIII 1980,
- wybitnych przedstawicieli kultury polskiej epoki Gomułki i Gierka,
- formy działań podejmowanych przez opozycję demokratyczną w epoce Gierka,
- postacie: Jana Pawła II (Karola Wojtyły), Lecha Wałęsy, Anny Walentynowicz,
- okoliczności wyboru Karola Wojtyły na papieża,
- najważniejsze postulaty sformułowane przez MKS.

ROZUMIE

- pojęcia: KSS KOR, Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), 21 postulatów, porozumienia sierpniowe, NSZZ „Solidarność”,
- rolę, jaką kulturze przypisywała władza komunistyczna,
- wpływ wyboru papieża Polaka na powolny upadek systemu komunistycznego w Polsce,
- znaczenie powstania NSZZ „Solidarność”,
- moralną, społeczną i polityczną wymowę pojęcia *solidarność*.

POTRAFI

- powiedzieć o dokonaniach przedstawicieli polskiej kultury w kraju i na emigracji,
- wyjaśnić, jaki wpływ na społeczeństwo miała działalność KSS KOR,
- wyjaśnić przyczyny rozczarowania społeczeństwa rządami Edwarda Gierka,
- przedstawić sytuację gospodarczą Polski w 1980 r.,

- przedstawić okoliczności i skutki wybuchu niezadowolenia społecznego w sierpniu 1980 r.,
- wskazać różnice między wystąpieniem robotniczym z sierpnia 1980 r. a wcześniejszymi wystąpieniami,
- opisać okoliczności powstania NSZZ „Solidarność”,
- przedstawić reakcję ZSRR na działalność „Solidarności”,
- scharakteryzować politykę władz komunistycznych wobec „Solidarności”,
- omówić przygotowania władz komunistycznych do rozprawy z „Solidarnością”.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i cele lekcji.

Rozpoczynamy od przypomnienia cech charakterystycznych dekad Gierka. Prosimy też o podanie przykładów różnych reakcji społeczeństwa na politykę władz, które uczniowie mieli okazję poznać podczas kilku ostatnich zajęć. Na tej podstawie zachęcamy do sformułowania wniosku na temat poziomu akceptacji komunistycznych rządów w państwie przez Polaków.

II. Rozwinięcie

Informujemy, że oprócz totalnego wpływu na politykę i gospodarkę władza komunistyczna dążyła też do zawładnięcia umysłami ludności. Miała temu służyć kontrola nad kulturą.

Zapisujemy na tablicy hasło: *Kultura w czasach PRL* i proponujemy sporządzenie mapy mentalnej (materiał dla nauczyciela) obrazującej z jednej strony politykę władz, a z drugiej – dokonania przedstawicieli polskiej kultury.

Uczniowie czytają podrozdział *Kultura w czasach Gomułki i Gierka* (s. 184). Następnie prosimy kolejne osoby o zapisanie na tablicy jednej informacji dotyczącej tego zagadnienia. Po uzupełnieniu mapy uczniowie przepisują całość do zeszytów.

Przypominamy okoliczności powstania Komitetu Obrony Robotników i przedstawiamy dalszą działalność tej organizacji. Formułujemy podstawowe cele, jakie postawili przed sobą jej działacze, oraz metody, którymi starali się je realizować. Zwracamy też uwagę na silne powiązania przedstawicieli kultury polskiej z tą organizacją opozycyjną oraz na społeczne i psychologiczne efekty jej działalności.

Fragment zajęć dotyczący osiągnięć kulturalnych PRL można wzbogacić projekcją fragmentów najbardziej znanych filmów z tego okresu.

Przybliżyliśmy okoliczności konklawe z października 1978 r. i wybór Karola Wojtyły na papieża. Korzystając z informacji w podrozdziale *Papież Jan Paweł II* (s. 186), ilustracji (s. 186) oraz tekstu źródłowego ► [PDF](#), przedstawiamy postawę nowej głowy Kościoła, moralną wartość jej przesłania i wynikające z nich implikacje dla władz komunistycznych.

Odnosząc się do fragmentu podręcznika *Sierpień '80* (s. 186) przedstawiamy przyczyny rozczarowania Polaków rządami Edwarda Gierka.


Następnie przybliżamy okoliczności strajku w Stoczni Gdańskiej w sierpniu 1980 r. Pytamy uczniów o rolę jednostki w historii, podając przykład Lecha Wałęsy jako przywódcy ruchu związkowego w tym okresie.

Nawiązując do reakcji władz na protesty robotnicze, prosimy, aby uczniowie zastanowili się nad tym, dlaczego Edward Gierek nie zdecydował się stłumić ich siłą. Polecamy, by uczniowie zapoznali się z niektórymi postulatami robotników, sformułowanymi przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, po czym pytamy ich o charakter ustroju państwa, w którym mieszkańcy muszą przedstawiać władzy takie żądania.

Zastanawiamy się również nad różnicami między tym wystąpieniem a wcześniejszymi protestami robotników oraz szukamy uzasadnienia tych różnic.

Po wysłuchaniu odpowiedzi uczniów przedstawiamy okoliczności podpisania porozumień sierpniowych.


Odwołując się do postanowień porozumień sierpniowych zawartych między władzą a robotnikami wspieranymi przez przedstawicieli inteligencji, informujemy, że w ich wyniku powstał pierwszy w bloku wschodnim Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Na jego czele stanął Lech Wałęsa.

Prezentujemy sytuację panującą w Polsce po powstaniu „Solidarności”. Podkreślamy masowość tego ruchu i zmiany, jakie pod jego wpływem zaczęły następować w społeczeństwie polskim. Prezentujemy też najważniejsze symbole „Solidarności” ►  i interpretujemy ich znaczenie. Zwracamy uwagę na rosnące niezadowolenie z istnienia związku wyrażane przez władze ZSRR.

W odniesieniu do braku stanowczej reakcji władz na protesty sierpniowe wyjaśniamy, że taka sytuacja nie mogła trwać długo. Stale rosnąca popularność związku zawodowego, szczególnie w obliczu coraz bardziej pogarszającej się sytuacji gospodarczej państwa, sprawiła, że „Solidarność” zaczęła być traktowana przez władze jako poważne zagrożenie, z którym należy się jak najszybciej uporać.

Omawiamy przygotowania podjęte przez władze, po czym informujemy, że zostaną one wcielone w życie w 1981 r., o czym uczniowie dowiedzą się na następnych zajęciach.

III. Podsumowanie

Czytamy tekst źródłowy ►  i wspólnie z uczniami podejmujemy próbę interpretacji pojęcia *solidarność* – z moralnego, społecznego i politycznego punktu widzenia.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 61).

Praca domowa

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 61).

Materiał dla nauczyciela

Mapa mentalna

Jest to metoda polegająca na graficznym przedstawieniu zagadnienia z wykorzystaniem pojęć, symboli, haseł i zwrotów kojarzących się uczniowi z danym zagadnieniem. Mapa mentalna pomaga w zebraniu i uporządkowaniu najistotniejszych informacji, w określeniu istniejących między nimi związków i zależności oraz w usystematyzowaniu uzyskanej przez ucznia wiedzy. Może też pełnić funkcję notatki zawierającej najważniejsze informacje z lekcji.

Przebieg pracy

1. Nauczyciel dzieli klasę na grupy i każdej z nich przekazuje materiały potrzebne do wykonania mapy.
2. Następnie przedstawia zagadnienie do omówienia lub formułuje problem do rozwiązania. Uczniowie zapisują w centralnej części mapy słowo (pojęcie kluczowe).
3. Uczniowie w grupach przygotowują swoje skojarzenia z podanym słowem (pojęciem) w formie haseł, rysunków lub symboli, a następnie porządkują je i umieszczają na mapie w taki sposób, aby ukazać istniejące między nimi związki i zależności.
4. Grupy prezentują wykonane przez siebie mapy.
5. Nauczyciel podsumowuje pracę grup i ocenia zaprezentowane mapy.